

Door ALFRED VAN CLEEF
en F.G. DE RUITER

De gemiddelde tv-kijker heeft 'onze man' in Bagdad regelmatig kunnen aanschouwen: de langzamerhand bekendste ambassadeur van Nederland. Een onmisbare schakel tussen de Nederlandse gemeenschap in Irak annex Koeweit en het crisiscentrum op het ministerie van buitenlandse zaken in Den Haag. Koos van Dam, nu 45 jaar, is als een komeet omhoog geschoten in de diplomatieke dienst. Dat diplomatieke zat er al vroeg in, herinnert zich zijn oude studiegenoot R. Peters: „Reeds op achttienjarige leeftijd had Koos een bezonken oordeel.” Wat eveneens opviel in een pril stadium van zijn leven, was zijn hang naar de Arabische wereld. Zo reisde hij als student regelmatig naar het Midden-Oosten, meestal liftend. Dat laatste deed hij uit geldgebrek, maar ook omdat hij het avontuur zocht. Zijn fascinatie voor het Midden-Oosten zou hem later tot een echte *single-issue-man* maken: iemand die weinig belangstelling toont voor andere regio's. Volgens een vriend komt die eenzijdige oriëntatie voort uit de omstandigheid dat Van Dam „zich niet graag uitlaat over zaken waar hij niets van afweet”.

Geboren op 1 april 1945 groeide Van Dam op in Amsterdam en bracht hij zijn middelbare-schooltijd door op een internaat in Ter Apel. Zijn vader was patholoog-anatoom. Hij studeerde politicologie met Arabisch als bijvak aan de Universiteit van Amsterdam, waar hij in 1977 promoveerde op een proefschrift getiteld 'De rol van sectarisme, regionalisme en tribalisme bij de strijd om de politieke macht in Syrië 1961-1976'. Het slot van één van de stellingen bij zijn dissertatie luidde: 'Men kan een kameel misschien veel leren, maar geen Arabisch'.

Voor hemzelf gold het tegendeel. Van Dam wordt omschreven als iemand die de Arabische taal

'Onze man' in Bagdad:

Onderkoeld pragmaticus

Hij stond — en staat nog steeds — als een rots in de branding in Bagdad: dr. Nikolaos (Koos) van Dam, arabist en politicoloog, maar vooral Nederlands ambassadeur in Irak. Steun en toeverlaat van het gestaag afbrokkelende contingent gijzelaars, die met zijn naar een grafstem neigende timbre orde weet te scheppen in chaotische taferelen. Een koele pragmaticus, die in zijn werk zelden emoties toont, serieus op het saai af, maar niet gespeend van gevoel van humor: eens serveerde hij op een party kattebrokken als borrelgarnituur.

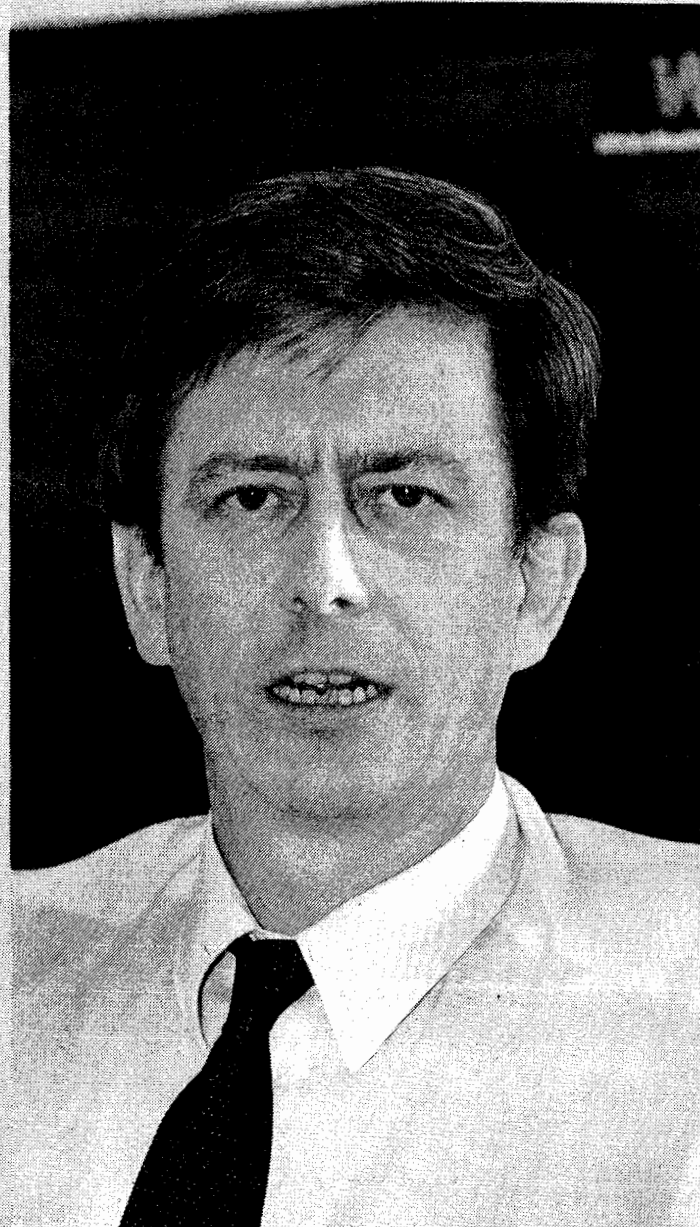

Foto Arnold Karskens

te raadplegen. Ze raakten direct bevriend. Steenbrink bood Van

eindredactie voerde. Zijn persoonlijke bijdrage gaat over Nederlandse missies van Arabische

taak schot te brengen in het vredesproces in het Midden-Oosten. Een Nederlandse missie werd

derland terugkeerde met de missie van Willy Brandt. In Bagdad

ren, maar geen Arabisch'.

Voor hemzelf gold het tegendeel. Van Dam wordt omschreven als iemand die de Arabische taal perfect beheerst, iets wat hem bij zijn latere diplomatieke carrière een aanmerkelijke voorsprong gaf op concurrenten bij de buitenlandse dienst. Als student was hij een typische *Einzelgänger*. Van het revolutionair élan uit de jaren zestig was bij hem niets te bespeuren. Hij had geen uitgesproken politieke ideeën en behoorde niet tot de groep der geëngageerde studenten, maar evenmin voelde hij zich thuis bij het corps.

Prof.dr.mr. J. Brugman was hoogleraar Arabisch aan de Leidse universiteit en diplomaat. Hij ontmoette de student Van Dam in Beiroet, toen de laatste daar onderzoek deed naar de Syrische vleugel van de Ba'ath-partij. „Wat me op hem opviel”, zegt Brugman, „was zijn heldere en solide denkrant. Verder week hij af van het toenmalige standaardbeeld van de gemiddelde student, aangezien hij geen lang haar had en nogal conventioneel gekleed was.”

Voor Brugman is Van Dam 'een bijzonder aardig en zeer evenwichtig man, die blijkbaar alles kan': „Misschien is hij als diplomaat wel geniaal. Hij weet instinctief wat hij wel en niet moet zeggen.” Volgens Brugman heeft minister Van den Broek een grote rol gespeeld bij Van Dams snelle beklimming van de diplomatieke ladder. „Van Dam is echt gepusht door Van den Broek, iets wat bij ambtenbaren in de lagere regionen zeer ongebruikelijk is.” Hij betwijfelt of dat komt door overeenstemming in politieke ideeën.

F. Steenbrink, tot voor kort hoofd van het crisiscentrum op Buitenlandse zaken, ontmoette Van Dam in 1970, toen hij — Steenbrink — attaché in Damascus was en de student Van Dam zich op de ambassade aldaar meldde om Nederlandse kranten

te raadplegen. Ze raakten direct bevriend. Steenbrink bood Van Dam een kamer op de ambassade aan 'om daar rustig te kunnen lezen'. Al gauw vond Van Dam daar permanent onderdak en kreeg hij zelfs een baantje op de ambassade aangeboden. Steenbrink plaatst Van Dam politiek gezien 'iets links van het midden, al komt hij niet zo over'. Van Dam heeft volgens hem een sterk ontwikkeld rechtvaardigheidsgevoel en toont zich solidair met minderheden en onderdrukten. „Zijn doel is altijd om mensen te beschermen, vandaar ook zijn sterke persoonlijke betrokkenheid bij de gijzelaars in Irak. Hij heeft aan een half woord genoeg om een kwestie te doorgronden. Van Dam is een man van weinig woorden, die hij bovendien uitstekend weet te kiezen. Hij laat emoties noch persoonlijke voorkeuren blijken. Hij is moeilijk te peilen en er gaan vele jaren overheen voor je hem werkelijk leert kennen.”

Na het afronden van zijn studie trad Van Dam in 1975 in dienst van Buitenlandse zaken. Van 1980 tot 1983 was hij eerste ambassadesecretaris in Beiroet en vervolgens tijdelijk zaakgelastige ('chef de poste') in Tripoli. In 1985 keerde hij terug op het departement als sous-chef Directie Afrika en Midden-Oosten (DAM) om in 1988 voor zijn eerste ambassadeurspost naar Irak te verhuizen. In Bagdad werd hij met alle mogelijke, het diplomatieke protocol ontstijgende égards ontvangen wegens zijn standaardwerk over de Syrische vleugel van de Ba'ath-partij, dat in Irak een grote populariteit geniet. Van Dam had destijds in diverse partijgebouwen, die in handen van Israel waren gevallen, toegang gekregen tot uniek materiaal over dit onderwerp.

Een andere publikatie van zijn hand is 'Nederland en de Arabische Wereld', waarvan hij de

eindredactie voerde. Zijn persoonlijke bijdrage gaat over Nederlandse woorden van Arabische herkomst, bijvoorbeeld abrikoos, satijn en sandelhout. Ook heeft hij diverse publikaties op zijn naam staan in onder andere 'De Internationale Spectator', 'The Middle East Journal' en 'Asian Affairs'.

Mr. S.J.J. van Voorst tot Voorst, tegenwoordig Nederlands afgezaant bij de Heilige Stoel in Rome, was van 1982 tot 1986 ambassadeur in Beiroet en had gedurende ruim een half jaar Van Dam als tweede man op die post. Hij komt superlatieven te kort om zijn naaste medewerker van destijds te roemen: „Een bijzonder loyaal en uiterst erudiet man, echt iemand met een grote innerlijke beschaving en dat werkte als olie in de machine.”

Als tijdelijk zaakgelastigde in Beiroet, voorjaar 1982, gaf Van Dam leiding aan de ambassade tijdens de Israelische invasie. Het gebouw aan het eind van de Hamrastraat, vlakbij de beruchte 'groene lijn', lag op het laatst zo gevaarlijk, dat uitgeweken moest worden naar elders. Van Dam getuigde van improvisatietalent door de kanselarij bliksemsnel te verplaatsen naar een ruimte boven een restaurant in het dorp Ajaltoun ten noordoosten van de hoofdstad.

Mr. J.W.S. van Arkel is verkeersdeskundige bij Buitenlandse zaken en voormalig sous-chef van de directie Afrika en Midden-Oosten. Van 1976 tot 1980 maakte Van Dam deel uit van zijn team. Van Arkel omschrijft zijn voormalige medewerker als „een man met grote kwaliteiten, die in menig opzicht boven de rest uitstak”.

Met Van Dams vertrek naar Beiroet in 1980 kwam er nog geen eind aan hun contact. Datzelfde jaar werd Nederland door de Europese Raad belast met de

taak schot te brengen in het vredesproces in het Midden-Oosten. Een Nederlandse missie onder leiding van de toenmalige minister Van der Klaauw moest daaraan uitvoering geven. Van Arkel: „Van Dam zat toen, het was begin '81, al in Beiroet, maar is op mijn aandringen aan de missie toegevoegd. Ik vond hem een essentiële factor in het gezelschap wegens zijn deskundigheid en uitmuntende kennis van het Arabisch.”

Van Dams wetenschappelijke en diplomatieke kwaliteiten worden door niemand betwist, maar een collega op BZ meent dat hij wel eens te voorzichtig opereert. Volgens deze bron moet hij zich echter wel zo opstellen „gezien het feit dat door onze relatie met Israel de marges in het Nederlandse Midden-Oosten-beleid nogal smal zijn”, om eraan toe te voegen: „Van Dam is arabist, dus je kunt je wel voorstellen waar zijn sympathieën liggen.”

Volgens R. Serry, hoofd afdeling Midden-Oosten op het ministerie, is Van Dam iemand „die niet gemakkelijk op andere gedachten is te brengen”. Hij omschrijft zijn collega als „enorm professioneel en in zijn werk een hele koele”. Typerend voor Van Dam noemt hij de journaalbeelden van enkele dagen geleden, waarin te zien hoe hij in de ambassade te Bagdad met de Nederlandse gijzelaars hun aangekondigde vrijlating vierde. „Van Dam hield geen lange speech en gaf in het Arabisch opdracht de champagneflessen te ontkurken.” Op Van Dams gezicht was bovendien geen spoor van emotie waarneembaar.

„Een man die rust bracht in de groep als er paniek uitbrak, een man die vertrouwen uitstraalde.” Zo wordt Van Dam getypeerd door de ex-gijzelaar Edwin Bakker, die medio november in Ne-

derland terugkeerde met de missie van Willy Brandt. In Bagdad had de student sociale geografie ettelijke maanden met Van Dam te maken: „Hij stond open stond voor vragen, maar ook voor kritiek. Iets meer een man van de boeken dan van de praktijk, een duidelijke wetenschapper, maar desondanks pragmatisch ingesteld.”

Op de vraag of het voor Van Dam niet frustrerend is geweest dat Nederland zo lang gewacht heeft met het sturen van een missie naar Irak, antwoordt een collega: „Welnee, dat is juist op Van Dams advies gebeurd. Het late in stelling brengen van de missie had natuurlijk alles te maken met de aanwezigheid van de baggeraars. Iedereen was bang dat Saddam de missieleiden zou afschepen met vijftig baggeraars.” De heftische situatie in Irak vormt volgens deze collega geen specifieke uitdaging voor Van Dam. „Nee, hij handelt daar gewoon alles op zijn sloffen af.”

Alle bronnen bevestigen dat vrijwel vast staat dat Van Dam binnen afzienbare tijd tot ambassadeur in Caïro zal worden benoemd, „het Mekka voor een arabist”. Die benoeming zal volgens een ingewijde plaatshebben „zodra we hem in Bagdad kunnen missen”.

Van Dams nationale bekendheid heeft inmiddels dermate grote proporties aangenomen dat ook Koot en Bie gisteravond over Van Dams verdere toekomst filosofeerden. Een nieuwe minister van buitenlandse zaken? Een collega-diplomaat, die onbekend wenst te blijven, acht hem daartoe ten enenmale ongeschikt: „Van Dam zou absoluut niet met de Kamer kunnen omgaan. Daarvoor is hij veel te recht in de leer en te weinig plooibaar in politieke kwesties.”